

POLITICI REPARATORII ȘI DEPENDENȚA DE BENEFICII SOCIALE

Nina Mihaela Mihalache^[1]

Rezumat

Dependența de serviciile sociale a reprezentat în ultima perioadă o preocupare atât pentru autorități cât și pentru cercetători. Pentru lucrarea de față s-a uzat de documentarea teoretică din domeniul psihologiei sociale dar și de documentarea legislativă. Teoriile dezvoltate pe baza cercetărilor asociază dependența de servicii sociale cu vulnerabilitatea socială (R.Backer), cu relația de obligație acceptată sau forțată legată și de satisfacerea nevoilor personale (Day) și cu un fapt al vieții sociale experimentat o perioadă mai lungă de timp. Au fost realizate clasificări ale dependenței sociale și au fost creionate modele de manifestare în funcție de particularități: tipul de beneficiar și factorii determinanți. Modelul francez și cel scoțian mută accentul de pe „garantat”, pe „suport temporar”, ca Venit minim pentru Integrare și ca venit suport pentru incluziune socială, fiind în spiritul politicilor socio-economice europene. Pentru România, în Strategia națională privind reforma în domeniul asistenței sociale (2011) sunt identificate o parte dintre principalele probleme ale sistemului de asistența socială până la sfârșitul anului 2010 și propuse câteva soluții pentru diminuarea dependenței populației de beneficii sociale.

Cuvinte cheie: *modele ale dependenței sociale, ajutor social, venit minim garantat, venit minim de inserție, indicator social de referință*

Dezvoltarea economiei în sensul modernizării tehnologiilor în toate domeniile aduce în prim plan incapacitatea indivizilor de a se adapta din mers la standardele nou apărute. Deprofesionalizarea celor mai mulți, rezistența lor pentru recalificare îi determină să îngroașe rândurile persoanelor aflate în dificultate. Așa cum demonstrează ultimele

^[1] Lector universitar doctor, Departamentul de Sociologie și Asistență Socială, Facultatea de Filosofie și Științe Social Politice, Universitatea „A.I. Cuza” Iași, B-dul Carol I, nr. 11, tel. 0741.263.612, ninamihaela70@yahoo.com.

cercetări, lipsa de interes pentru dobândirea independenței materiale a familiilor în dificultate vine din două direcții: una dinspre multitudinea de servicii sociale ce desfășoară proiecte de susținere familială, doar din perspectivă economică sau pentru prevenirea abandonului copiilor, iar alta din lipsa unor oferte *tentante* de locuri de muncă.^[1] Când spunem tentante, ne referim la retribuiția mică pe care o oferă statul prin angajatorii săi, comparativ cu ajutoarele bănești oferite prin programe de sprijin social.

1. Teorii și tipologii ale dependenței sociale

În literatura de specialitate, unii autori asociază dependența cu vulnerabilitatea socială. Pornind de la definiția lui R.Barker (1995:97) în care dependența este „starea unei persoane care se bazează pe alt individ sau lucru pentru existența sau suport” și definițiile lui Bourgeois și Nizet (1995) care văd „dependența în relație cu puterea”, se conturează ideea că orice individ are o serie de nevoi care trebuie satisfăcute prin intermediul unor resurse. Aceste resurse devin, în percepția indivizilor, mijloace pentru satisfacerea nevoilor care, la rândul lor devin scopuri. Astfel, vulnerabilitatea poate crea condiții de dependență (Barker 1995; Bourgeois și Nizet 1995 apud Cojocaru 2004:657-658).

Mălina Voicu, în *Dicționarul de sărăcie* descrie dependența socială din perspectiva mai multor autori. A. Memmi (1984) definește *dependența* ca fiind „relația dintre un individ și un obiect, ființă umană, grup de persoane sau instituție, relație reală sau imaginară, care implică o obligație mai mult sau mai puțin acceptată din partea acestora din urmă și care este legată de satisfacerea nevoilor persoanei. Un alt autor care a făcut studii asupra dependenței este B. Day (1992), care definește dependența ca „fapt al vieții sociale sau personale experimentat de orice persoană în anumite momente ale vieții, care este însă experimentat

[1] Cf. Strategiei privind reforma în domeniul asistenței sociale (Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, 3.03.2011: 7, la sfârșitul anului 2010 se acordau, în România, un număr de 202 drepturi de natură socială.

pentru perioade mai lungi de timp sau chiar pentru toată viața de anumite persoane” (Day, 1992 apud Voicu, 1999). Acesta distinge două tipuri de dependență:

- *dependența de timp*, care se referă la timpul acordat anumitor activități și

- *dependența financiară*, legată de bani sau resurse materiale primite.

Concluzionând, acesta remarcă faptul că dependența față de stat include ambele tipuri de dependență.

Titmuss (1963) este printre primii care face o clasificare a tipurilor de dependență din perspectiva cauzalității. Acesta identifică:

- *dependența naturală* – dependența copiilor față de părinți sau dependența bătrânilor;

- *dependența produsă de incapacitate și boli fizice și psihologice*;

- *dependența determinată de factori sociali și culturali* – șomaj, pensionare obligatorie, blocarea intrării pe piața muncii a tinerilor.

Adepti ai acestor teorii, în 1998, Goodin și Schmidt propun termenii de *dependență necriticabilă* (naturală) și *dependență criticabilă* (nenaturală). Dacă dependența necriticabilă face referire la o dependență naturală, de tipul propus și de Titmuss, la care autorii exemplifică prin dependența din cadrul familiei dintre părinți și copii, pentru dependența criticabilă, aceștia se referă la dependența persoanelor față de serviciile de protecție socială. Critica acestui tip de dependență are la bază două motivații:

- faptul că beneficiarii de servicii sociale solicită sprijin nejustificat (fără a avea nevoie);

- când dependența lor este de tip voluntar.

Desigur că au apărut critici asupra teoriilor dependenței sociale, liberalii și conservatorii arătându-și îngrijorarea față de faptul că beneficiile sociale oferite săracilor produc efecte asupra motivației și comportamentului, stimulând nemunca și scăderea capacității de muncă, prin deprofesionalizare. Alți critici adaugă acestor avertismente, pasivitatea beneficiarilor și pericolul apariției unei „*culturi a dependenței*” (Goodin & Schmidt apud. Voicu, 1999).

Putem evidenția *dependența de serviciile sociale* ca modalitate de supraviețuire a familiilor aflate în dificultate, ca efect advers al politicilor de protecție sociale. În acest context, sunt cuprinse atât latura psihologică, cât și cea educațional-comportamentală. Când susținem aceste aspecte, ne referim la persoană-familie asistată social și neimplicată corespunzător în procesul de suport. Astfel, odată ce clientul asistat social nu are de îndeplinit sarcini sau nu le îndeplinește cu seriozitate (sau în totalitate), mecanismele de supraviețuire independentă sunt diminuate. De aici lipsa de motivație pentru implicare și dezvoltare profesională în contextul social. Dacă perioada de dependență față de serviciile sociale este destul de amplă ca timp, putem să observăm implicațiile pe care le exercită asupra întregii familii. Este vorba de transmiterea unor *noi valori*, în interiorul familiei. Aceste valori promovează dezvoltarea indivizilor ca dependenți de serviciile sociale, viitori inadaptați la un sistem dur, competitiv, în noua societate. Rezultă de aici alt aspect legat de efectele adverse ale politicilor sociale și anume cel legat de *reproducția culturală*^[1] care se realizează pe fondul dependenței de serviciile sociale (Bourdieu și Passeron, 1977:290). Pericolul rezidă din faptul că *asistarea socială* apare ca normalitate, în sensul că se confundă sau se întrepătrunde imaginea asistatului social ca nevoie justificată, reală cu imaginea asistatului social *profitor*. Acesta din urmă își *aranjează* situația generală în funcție de obiectivele proiectelor desfășurate în asistență socială (Mihalache, 2005).

2. Modele teoretice explicative pentru dependența de beneficiile sociale

Bane și Ellwood (1994) identifică trei modele teoretice ale dependenței de beneficiile sociale. Avem astfel:

A. *Modelul alegerii raționale*: se referă la opțiunea pe care o face beneficiarul pentru un anumit beneficiu social, dar și opțiunea pentru

[1] *Reproducția culturală* este în concepția lui Bourdieu „procesul prin care cultura este reproducută de-a lungul generațiilor prin influența socializatoare a unor instituții majore”.

durata de timp pentru care dorește suport. Pentru acest model, opțiunea pentru beneficiile sociale este justificată de diferența prea mică dintre nivelul beneficiilor și nivelul salariului obținut prin muncă.

B. Modelul așteptărilor: are la bază o relație triunghiulară între încrederea în sine, sentimentul de control și rezultatele obținute. Pornind de la faptul că eșecurile determină pierderea încrederii în sine, dar și scăderea motivației de a încerca și altceva/ din nou, se pierde sentimentul de control și apare suspiciunea dependenței de serviciile sociale. Acest model include prezicerea de recidivă a persoanei, deoarece unii beneficiari se tot întorc la beneficiile sociale, nereușind să dobândească controlul asupra vieții lor.

C. Modelul cultural: are la bază teoriile culturii sărăciei și a subclasei săracilor (underclass). Acest model se referă la grupurile de indivizi care împărtășesc valori, norme, atitudini diferite de contextul social arondat normalității. În plus, aceste grupuri sunt izolate spațio-geografic, dezvoltând comportamente deviante sau/și delincvente precum și dependența față de beneficii publice. Conform acestui model, cei care au crescut în interiorul unei astfel de culturi au tendința să accentueze rolul transmiterii intergeneraționale, atât în perpetuarea sărăciei, cât și dependența față de stat.

Georgeta Ghebrea descria un sindrom al sărăciei care se referă la un ciclu al sărăciei determinat de cauze socio-culturale mai profunde, ciclu care se reproduce de la o generație la alta. Face o comparație între o familie de săraci care experimentează o stare permanentă de sărăcie (numită mizerie) și care poate beneficia lunar de o sumă comparabilă cu cea a unei familii de muncitori. Acea sumă va fi utilizată într-un mod diferit de cele două familii datorită stilului specific de viață al fiecărei familii. Astfel, săracul onorabil își va chibzui întreaga sumă până la următoarele venituri, luînd în calcul nevoile de supraviețuire și dezvoltare a gospodăriei, iar săracul profitor va cheltui în funcție de alte imperative, dirijate de stilul de viață dezvoltat – „se poate ca o asemenea familie să cheltuie toate veniturile într-o singură zi pe alcool, tutun podoabe, mâncare scumpă” etc. (Ghebrea 1998:103).

3. Factori determinanți ai dependenței

Literatura de specialitate a evidențiat, pentru dependența de beneficiile și serviciile sociale, câteva explicații privind *durata și factorii care o influențează*. În ceea ce privește durata dependenței de serviciile sociale, Bane și Elwood (1994) au stabilit trei categorii de beneficiari:

a. Beneficiari pe termen scurt – sunt beneficiarii care reușesc să depășească situația de criză și să se reechilibreze prin sprijinul și intervenția asistenței sociale sau cei care nu sunt mulțumiți de ofertele asistenței sociale;

b. Beneficiari pe termen lung – sunt beneficiarii care nu dețin resurse personale de dezvoltare și îngrijire (copii, bătrâni, bolnavi, persoane cu dizabilități fizice sau psihice, familii monoparentale), dar și persoane care nu pot sau nu vor să părăsească sistemul de asistență socială din diverse motive;^[1]

c. Beneficiarii ciclici – sunt beneficiarii care, deși încearcă să se descurce singuri, nu-și pot menține prea mult independența financiară și revin la serviciile sociale (Bane și Elwood apud.Voicu 1999). Autorii avertizează asupra faptului că unii dintre beneficiarii ciclici sunt confundați cu beneficiarii de lungă durată, diferența dintre ei fiind dată de motivația lor.

În ceea ce privește *factorii* care contribuie sau influențează dependența de serviciile sociale, aceștia pot fi:

a. Condițiile existente pe piața muncii. Putem enumera aici șomajul de lungă durată, inflația diplomelor, locuri de muncă incerte și puțin plătite, lipsa șanselor de promovare, insatisfacția muncii, supraîncărcarea fișei postului, *șantajul* ierarhic-profesional, sclavia mascată (salarii foarte mici în raport cu munca și timpul prestat), tineri absolvenți sau fără experiență etc. Toate acestea asociate cu deficiențe ale sistemului de asigurări favorizează atât declinul bugetelor asistenței sociale, cât și dependența de asistența socială.

^[1] Motivele pentru care beneficiarii pe termen lung nu vor sau nu doresc să iasă din sistemul de protecție se regăsesc în factorii care influențează durata dependenței de serviciile sociale.

b. Numărul și nivelul beneficiilor oferite – se referă la faptul că nivelul beneficiilor oferite este foarte apropiat de cel al unei minime salarizări, motiv pentru care este descurajată munca și dependența socială. O analiză comparativă a acestor beneficii între diferite state a dus la concluzia că acolo unde statul oferă mai multe alternative pentru angajare și un control social mai bun, în condițiile în care nivelul beneficiilor sociale este destul de ridicat, nu se înregistrează prea multe persoane dependente de servicii sociale.

c. Educația și experiența în muncă. Studiile realizate referitoare la educație și experiența în muncă au adevărit faptul că un nivel educațional ridicat influențează durata și chiar accesarea serviciilor de asistență socială. Persoanele care au un nivel educațional ridicat recurg numai pentru situații de criză considerate accidentale la serviciile de asistență socială, iar dacă acestui nivel educațional i se adaugă și experiența profesională, șansele ca aceste persoane să dezvolte dependență de servicii sociale este aproape nulă. Pe de altă parte, studiile au arătat că nivelul scăzut de educație combinat cu experiență întreruptă crește considerabil dependența de serviciile sociale.

d. Boala și handicapul. Studiile privind dependența persoanelor bolnave și cu handicap au demonstrat că există multe șanse ca aceste persoane să dezvolte dependență de servicii sociale și este de așteptat.

e. Familiile monoparentale sau reconstruite. În ultimii ani s-a pus serios problema dependenței familiei monoparentale de serviciile sociale, privind două direcții: obținerea nivelului economic optim al familiei și supravegherea copiilor.

4. Costurile beneficiilor sociale

Un paradox al dependenței de serviciile sociale îl reprezintă *constrângerea* pe care o resimt beneficiarii în accesarea serviciilor de asistență socială. D. Hartley și P. Gooby (1992) descriu două tipuri de costuri impuse pentru primirea de servicii sociale:

- *Prețul impus de sistem* – preț care stabilește nivelul de deprivare pentru eligibilitate la care se adaugă completarea unor fișe stânjenitoare sau formulare prea lungi și prea multe;

- *Prețul birocratic* – se referă la obținerea cu greutate a informațiilor necesare pentru accesarea unor servicii la care se adaugă atitudinea ostilă a angajaților sistemului (Hartley, Taylor-Gooby 1992).

Există anumite dificultăți în adaptarea membrilor familiei asistate social după încetarea sprijinului oferit de politicile de protecție socială. Cu alte cuvinte, clienții pot sau nu să evalueze singuri eficacitatea și utilitatea ajutorului de care au beneficiat, aceasta presupunând înțelegerea rolurilor ce le revin precum și participarea lor directă la procesul de sprijin. Dacă asistații sociali se detașează ușor de serviciile sociale și le consideră utile în situațiile de criză, înțelegând finalitatea politicilor de suport, înseamnă că și-au recăpătat independența, iar procesul de ajutor a fost util și înțeles. Dacă însă asistații sociali au temeri în ceea ce privește finalitatea procesului de ajutor, percepând acest lucru ca o pierdere sau ca o nedreptate, pot fi suspectați că ar fi dependenți de serviciile sociale. Pericolul rezidă din aceea că dependența socială ar putea deveni o valoare transgenerațională, de la părinți la copii.

5. Dependența săracilor de venitul minim garantat

Ajutorul social a fost și este încă asociat cu dependența de asistența socială, reprezentând o idee controversată a politicilor de protecție socială. Unii autori consideră că „a trăi din ajutorul social reprezintă o sursă jenantă..., iar cei mai mulți oameni care se află într-o astfel de postură probabil că fac eforturi susținute să depășească această situație” (Giddens 2000:301). Carol Walker (1994) consideră că a trăi din ajutorul social nu este deloc o opțiune facilă, iar cercetarea pe care o face scoate în evidență faptul că odată ce au început să trăiască din ajutorul social, șomerii au cunoscut o deteriorare a nivelului de trai, ceea ce nu ar justifica dependența de serviciile sociale. Există totuși un paradox în dependența de serviciile sociale, pe care autoarea îl justifică prin inexistența altor alternative.

Ca răspuns la aceste provocări, Daniel Friedlander și Garry Burtless (1994) au analizat patru programe de încurajare a celor ce beneficiază de ajutor social pentru încadrare în muncă și au fost de acord că aceste programe guvernamentale sunt utile, găsind benefic ajutorul social. Împreună cu alți analiști au convenit însă că trebuie impuse niște condiții mai drastice pentru alocarea lui în bani și care militează pentru reducerea sau suspendarea ajutoarelor sociale. Astfel, dacă o familie monoparentală este sprijinită pe o perioadă de timp, iar în această perioadă familia produce situații noi (ipoteci, nașterea altor copii, consum de alcool/droguri) pentru a putea solicita în continuare sprijinul social, aceasta va fi considerată direct responsabilă de situațiile de risc create și i se vor retrage ajutoarele sociale. Ideea nu a fost îmbrățișată de toți analiștii, lăsând loc la controverse care aduc în discuție transformarea asistării sociale în fenomene delincventiale. Desigur, ar fi în avantajul reducerii dependenței de servicii sociale formularea unor scheme constrângătoare care să încurajeze căutarea muncii plătite (Giddens 2000:300-302). Pentru toți analiștii pro și contra, îngrijorarea este dată de *atitudinea pasivă* a celor care beneficiază de ajutorul social.

În România, ajutorul social a apărut în 1995 (Legea 67/1995), ca o politică socială în sprijinul celor cu venituri scăzute sau fără venituri și care nu dețin suprafețe de teren care să le poată asigura subzistența. Ulterior, *Legea venitului minim garantat*, numărul 416/2010 este modificată și completată prin Legea 276/2010 și stipulează acordarea venitului minim garantat ca *formă de protecție a celor mai vulnerabile categorii ale populației*^[1]. Venitul minim garantat (VMG) reprezintă o modalitate de promovare a incluziunii sociale și a diminuării sărăciei. Există diferențe semnificative între mediul urban și cel rural în percepția acestui tip de sprijin. Cercetările efectuate au evidențiat faptul că, pentru mediul urban, prestarea muncilor în folosul comunității a fost percepută ca o obligație față de suma primită prin VMG, iar în mediul rural se consideră că muncile prestate în folosul comunităților nu cores-

[1] În M. Of. nr. 888 din 30 decembrie 2010 a fost publicată Legea nr. 276/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat.

pund nevoilor reale comunitare pentru că „acele activități s-ar fi realizat oricum” (Ilie 2003). Pe lângă situațiile de succes înregistrate în alocarea VMG pentru diminuarea excluziunii sociale sunt identificate și aspecte adverse ale atribuirii VMG. Acestea se referă la faptul că nu se ține cont de calificarea beneficiarilor în implicarea activităților comunitare recunoscute ca fiind necesare. De obicei se pune accentul pe curățenia și întreținerea drumurilor, parcurilor. Nu sunt antrenați beneficiarii VMG în activități de renovare sau reconstrucție a instituțiilor publice. La muncile prestate se adaugă stigma asociată cu obținerea VMG. Astfel, imaginea unui beneficiar este de obicei una cu o conotație negativă, de profitor sau de leneș. În afară de faptul că acest tip de ajutor social foarte mic vizează suplimentarea veniturilor unor familii, VMG are și o componentă socială, prin compensarea cu munci în folosul comunității pentru a nu rupe relațiile dintre individ și societate. Scopul acestei măsuri este acela de a oferi individului posibilitatea integrării în comunitate, dar și de a responsabiliza individul pentru propria bunăstare.

Ajutoarele sociale pot varia în funcție de sumele pe care beneficiarul le-ar putea dobândi din alte surse (alocațiile pentru copii, comercializarea de produse agricole, munci plătite cu ziua). În zona Moldovei, o zi de muncă poate ajunge la 50 lei/zi.

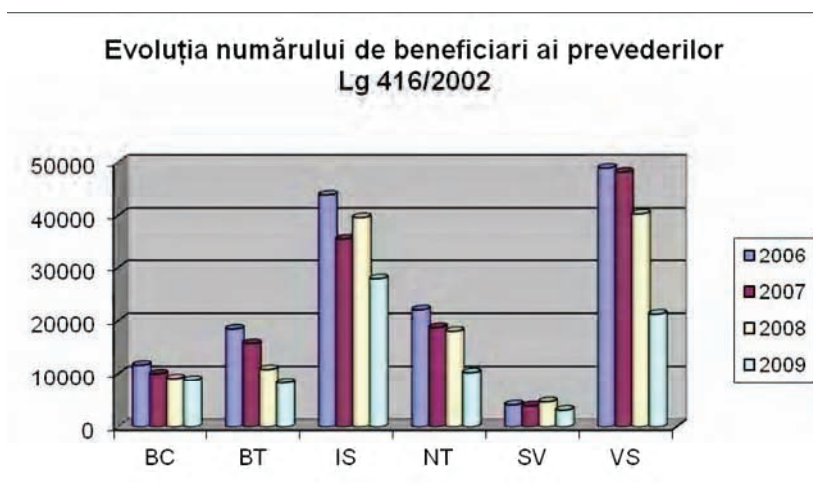
Unele primării sunt secătuite de acordarea ajutoarelor sociale cunoscute ca Venit Minim Garantat prin Legea 416/2001. Persoanele care ridică acest tip de ajutor social sunt numiți VMGiști, această etichetă arătând și dependența față de serviciile sociale^[1].

Raportul Băncii Mondiale din 2008 privind acordarea venitului minim garantat privește pozitiv cadrul legislativ de acordare a VMG și este de acord că urmărește unele modele europene, dar sunt probleme

[1] Ziarul *Gândul* din 19.08.2009, declarația ministrului muncii Paul Păcuraru: „Unul din doi români primesc ajutor social... Cu toate acestea nu suntem un popor de asistați sociali, pentru că un număr de 6 mil. reprezintă alocațiile pentru copii”. Declarația Primarului Orașului Botoșani/Cătălin Flutur/19.08.2008 – „Nu mi se pare corect ca unii dintre cei cu statut de asistat social să meargă cu Mercedesul, să ia oala cu mâncare sau să aibă la casă tâmplărie de aluminiu... VMG se dă pentru niște puturoși care nu vor să muncească atunci când li se dă un loc de muncă”.

în ceea ce privește nivelul minim garantat. Problemele au apărut visavis de modalitățile de finanțare, deoarece resursele statului au fost consumate, iar resursele interne, locale au fost foarte puține sau deloc. Astfel, pentru anul 2009, nivelul minim garantat reprezintă doar 18 procente din salariul minim, față de 29 procente din salariul minim pe 2004. Aceste cifre indică faptul că venitul minim garantat acoperă doar 35 procente din volumul necesar cheltuielilor de bază. Raportul arată că nivelul minim garantat este cu 25 procente mai scăzut decât indicele internațional de sărăcie (2\$/zi) utilizat pentru țări mai puțin dezvoltate decât România. La familiile cu peste patru membri, acest indice este și mai scăzut: 1,25\$/zi.^[1] Ca răspuns la raportul Băncii Mondiale, au fost aprobate noile cantumuri pentru alocarea VMG.^[2]

Fig.1 . Beneficiari de Venitul minim garantat, în Regiunea N-E

Sursa: Secretariatul Tehnic Permanent al Pactului Teritorial pentru Ocupare și Incluziune Socială Regiunea N-E, 2010

[1] www.insse.ro/cms/rw/resource/strategia_dedezv.pdf?download=true, *Ancheta Bugetului pe Gospodărie*, 2009

[2] Noile cantumuri propuse pentru VMG (Venit Minim Garantat) în 2009 valabile și pentru 2012, sunt: 125 lei /1pers., 225 lei/2 pers., 313 lei/3 pers., 390 lei/4 pers., 462 lei/5 pers., +31 lei pentru fiecare persoană în plus.

În ceea ce privește județele Regiunii de Nord-Est a României, numărul de persoane care au solicitat adeverințe de la agențiile județene pentru ocuparea forței de muncă (AJOFM-uri) pentru a beneficia de veni- tului minim garantat este în scădere. În Suceava și Iași se observă o scă- dere a numărului total de adeverințe eliberate în 2007, comparativ cu cele din anul anterior: 3902 față de 4094 în județul Suceava, respectiv 35557 față de 438345 în județul Iași.^[1]

Înainte de campania electorală din anul 2009, un redactor de la o publicație ieșeană relatează o vizită în comunele din împrejurimile Iașu- lui (Bușaga 2009), evidențiind, în urma discuției cu membrii comu- nităților vizitate, câteva situații referitoare la venitul minim garantat (VMG):

- *VMG contra voturi* – se referă la oferirea acestor ajutoare bănești în preajma alegerilor electorale ca stimulent/condiționare pentru partici- parea populației la vot. De altfel circula ideea că VMG reprezintă o invenție electorală prin faptul că banii apar miraculos exact în perioada alegerilor.

- *Pelerinaj la crâșme* – magazine și baruri în apropierea primăriilor. Patronii nu se plâng de criză, ei vând pe datorie, pe caiet, dar mai mult la bar decât la magazin. Scadența la datoriile acumulate se face în ziua plății VMG.

- *Băutură pe caiet până la ajutorul social* – vmg-iștii sunt clienți cunoscuți ai barurilor din comune/sate, iar patronii sunt nevoiți să le sisteze servirea dacă depășesc valoarea ajutorului primit. Atunci asista- ții sociali se duc la mai multe baruri unde au conturi *istorice* deschise pe caiet. Ei nu găsesc nimic rău în a bea *o bere* în așteptarea ajutorului social.

- *Trăiești bine dacă primești VMG* – în ziua de plată a ajutorului social, aglomerația din magazine și baruri comunale este mare. Beneficiarii se

[1] Planul regional de Acțiune pentru Ocuparea Forței de Muncă și Incluziune Socială, 2009-2011, Regiunea N-E, PRAOIS 2009-2011, FSE – POS DRU/10/3.3/S/7, Proiect Cofinanțat de Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea resurselor Umane 2007-2013. Datele sunt furnizate de AJOFM-uri din Regiunea de N-E și reprezintă nr. total adeverințe nou eliberate și reînnoite eliberate în cursul celor 12 luni ale anului.

vaită că sunt prea săraci și nu îi crede nimeni, iar ajutorul social este prea mic.

- *Munca dăunează grav... băuturii* – pentru ajutorul social toți beneficiarii ar trebui să presteze 72 de ore în folosul comunității, regulă stabilită prin lege.

- *Nu-mi rămâne decât să mă apuc de furat* – faptul că plățile ajutorului social întârzie, determină îngrijorare și nervozitate în rândul beneficiarilor, majoritatea dependenți de această unică sursă de venit. Aceștia vin zilnic la primărie, în speranța că vor avea noroc să ia bani. Amenință și fac scandal, recurg la șantaj emoțional și invocă activitățile ilicite. Unii sunt bolnavi și nu pot munci, dar nu exclud ideea ca ar putea fura, așa cum fac și consătenii lor.

- *Afaceri pe ajutor social* – în ziua programată pentru distribuirea ajutorului social oamenii se adună pentru unele mici schimburi sau vânzări directe chiar în fața primăriilor, considerând o oportunitate această zi de plăți.

Alvin Schoor (1986) este de părere că politicile antisărăcie axate pe suplimentarea veniturilor săracilor au o eficiență redusă, sunt mari consumatoare de resurse și determină frustrarea celorlalte categorii de populație. La toate acestea se adaugă hiperbirocrăția administrației de stat și ea la rândul ei consumatoare de resurse economice. Autorul aduce ca exemplu, programul *War on Poverty*, derulat în SUA, în anii 1964, în care suma apreciată ca suficientă pentru completarea veniturilor săracilor a fost depășită cu 3 miliarde de dolari. Problema adevărată apare în contextul în care populația săracă nu este aptă de muncă, iar aici trebuie să intervină politicile sociale. De altfel, ideea pe care o lansează Alvin Schoor (1986) se referă la faptul că „o politică antisărăcie foarte activă poate genera frustrarea celorlate categorii de populație. Acestea vor percepe dirijarea resurselor către săraci ca un atentat ca la propriul buzunar” (Ghebrea 1998:105).

6. Modele practice europene pentru diminuarea dependenței de serviciile sociale

Modelul francez al venitului minim garantat prezentat de Andrey Tretyak la un workshop pe tema incluziunii sociale și a luptei împotriva sărăciei în regiunea de Nord-Est a României^[1] descrie efectele alocării acestuia în timp, dar și încercările de modificare a condițiilor. Istoria VMG începe în Franța în anul 1956, când persoanele inapte de muncă erau sprijinite cu această formă de venit, după modelul lui Bismark, pe baza contribuției din salariu. După al doilea război mondial, primeau VMG cei cu pensie pentru dizabilități. În anul 1970, 30% din pensionari trăiau sub limita sărăciei, iar în 2001 rata acestora se reducea la 4%, datorită creșterii cuantumului VMG. Din 1975 crește numărul familiilor monoparentale, care devine o altă categorie de beneficiari ai VMG. Se adaugă șomerii pe termen lung, deținuții, ceea ce duce la revizuirea politicilor și condițiilor de alocare a acestui tip de sprijin social. Din 1988, apare Planul VMG pentru toți (Venitul Minim pentru Integrare), pentru persoanele de peste 25 de ani aflate în șomaj pe termen lung. Acordarea VMG pentru toate aceste categorii de persoane aflate mai mult sau mai puțin în dificultate s-a dovedit a fi prea puțin satisfăcătoare pentru Franța, astfel că în 2008 se impun niște condiții pentru beneficiarii apti de muncă primitori de VMG. Analizele arătau faptul că deși cuantumul acestui sprijin material era mic, nu s-a constatat o scădere a numărului de beneficiari, aceștia trăind o perioadă foarte lungă de timp sub limita sărăciei, nefiind stimulați în nici un fel pentru a-și găsi venituri salariale. A fost considerată o capcană a sărăcie, care nu-i stimula pe oameni să-și vadă de viața lor, să aibă aspirații și să fie preocupați de autodezvoltare. Din 2008 apare o politică nouă de încurajare a celor ce reușesc să se încadreze în muncă, statul menținând o parte a VMG pe durata angajării. Metoda s-a dovedit a fi încurajatoare

[1] Workshop on Social Inclusion and Fight against Poverty in the North-East region of Romania, RTP 41274, întâlnire organizată în România de Technical Assistance Information Exchange Instrument of the European Commission în cooperare cu Universitatea „P. Andrei” Iași, în perioada 3-4 iunie 2010.

atât pentru stat, cât și pentru beneficiari. De-a lungul timpului acest tip de ajutor a diminuat serios bugetul statului și a crescut numărul de asistați sociali până la 62%, ceea ce adus la revizuirea obiectivelor Agendei Franței pentru viitor:este mai importantă autoincluziunea socială decât politicile de protecție socială monetară. Astfel, în toate deciziile ce privesc incluziunea socială acest obiectiv apare ca un filtru. Se menține principiul solidarității sociale, dar stimulând foarte mult acțiunile parteneriatelor de la nivel instituțional la cel individual.

Modelul scoțian cu privire la venitul minim garantat

La aceeași întâlnire, Mr.Alan Milson, manager al Departamentului de Educație a Regiunii de Nord a Scoției a prezentat o explicație simplă a *conceptelor excluziune-incluziune*. Astfel, dacă excluziunea este problema, atunci incluziunea este rezolvarea problemei. Concepția scoțienilor pleacă de la această simplă explicație, astfel că ei se focalizează pe rezolvarea practică de diminuare a excluziunii sociale și de creare de politici pentru incluziune sociala. De altfel, ei consideră că politicile pentru excluși sociali aduc grave prejudicii imaginii și stimei de sine a celor mai puțin favorizați fiind totodata o abordare discriminatorie față de aceștia. Se militează pentru parteneriate de lungă durată între angajați și angajatori, locul de muncă fiind o a doua familie. De aici se dezvoltă strategii de lucru cu obiective specifice: combinarea timpului de lucru cu cel din familie, progresul profesional, stimularea monetară pentru obținerea targetelor. Obiectivul principal al politicilor scoțiene se referă la echilibrarea timpului de lucru cu cel al familiei și nu cu acordarea de suplimente tip VMG. Din punctul lor de vedere, încurajarea solidarității familiale aduce în prim plan sprijinul venit din partea familiei și nu a statului. Astfel dacă o persoană traversează o perioadă critică în viață (șomaj, boală, pierderi, îngrijirea copiilor, a persoanelor în vârstă etc.) familia este prima care oferă ajutor și mai multe oportunități atunci când apare sărăcia și excluziunea socială. În afară de aceste argumente se promovează aplicarea de politici sociale prietenoase, prin stimularea activismului și împărtășirea informațiilor de succes pentru

transferul acestuia la alții. Asta nu înseamnă că ei nu acordă acest tip de venit minim garantat, dar aria de beneficiari este mult restrânsă (părinți singuri, persoane cu handicap sau cu alte dificultăți), iar condițiile de alocare sunt foarte stricte.

În loc de concluzii

În România, *Strategia privind reforma în domeniul asistenței sociale pentru perioada 2011-2013* propune, printre altele, diminuarea numărului de persoane dependente de serviciile sociale, reducerea numărului de prestații sociale, dar și stimularea participării active și responsabilizării beneficiarilor. Raportul de la sfârșitul anului 2010 a MMFPS identifica câteva probleme ale actualului sistem de prestații sociale: cheltuieli crescute de la 1,4 procente (2005) la 2,86 procente (2010) din PIB; o deteriorare a distribuției echitabile, un nivel crescut al erorilor și fraudelor (12 procente), un nivel de dependenți ridicat^[1].

Aceeași Strategie înlocuiește termenul de *Venit mediu garantat* cu acela de *venit minim de inserție*, aplicabil din anul 2013 și care cumulează toate drepturile de natura socială pe care le poate primi un beneficiar pentru o anumită situație socială. Deasemenea s-a stabilit un anumit Indicator Social de Referință (ISR) la valoarea de 500 lei, la care vor fi raportate toate prestațiile sociale (din numărul de 54 de prestații vor rămâne doar 9). Orice modificare a ISR conduce la modificări în cascadă a cuantumului prestațiilor sociale.

Scopul prioritar al Strategiei naționale referitoare la reforma sistemului de asistență socială în România pentru perioada 2011-2013 are în vedere un sistem de asistență socială bazat pe principiile justiției sociale care promovează incluziunea socială prin măsuri active de responsabilizare și participare a beneficiarilor pentru creșterea calității vieții.

[1] Strategia privind reforma în domeniul asistenței sociale, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, 3.03.2011- „Din 11 milioane adulți cu vârsta și apti de muncă din familiile beneficiare de prestații sociale, 20 procente respectiv 2,2 mil.persoane nu muncesc, nu sunt cuprinși în sistemul educațional sau de pregătire profesională”.

Ideile desprinse din modelele prezentate evidențiază faptul că fiecare stat trebuie să chibzuiască bine ceea ce se potrivește poporului său și mai ales să implementeze modele de politici sociale care au demonstrat de-a lungul timpului utilitate și rezultate pozitive. În nici un fel nu trebuie să aplicăm politici sociale – mai ales cele care se referă la calitatea viței – fără a ține cont de structurile sociale proprii și fără o analiză concretă a acestor politici în raport cu așteptările populației.

Bibliografie

1. Bane, Mary Jo & Ellwood, David. 1994. *Welfare Realities: From Rethoric to Reform*. Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London.

2. Barker, L.Robert. 1995. *The Social Work Dictionary*. NASW Press. USA.

3. Bourdieu, P.&J.C. Passeron. 1977. *Society, Culture and Educatio*. CA. Sage Publication Beverly Hills.

4. Bourgeois, Etienne & Nizet, Jean. 1995. *Pression et Letimation*. Preses Universitaires de France. Paris.

5. Cojocaru, Ș. 2004. Abordarea problemelor sociale din perspectiva vulnerabilității sociale. *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*. vol. 5. Holt România și Universitatea „Al.I.Cuza”. Departamentul de Sociologie și Asistență Socială. Editura Lumen. Iași. pp.657-658.

6. Day, Beryl. 1992. *Dependency: Personal and Social Relations*. Avebury, Aldershot.

7. Friedlander Daniel & Burtless Garry. 1994. *1994: Five Years After: The Long Terms Effects of Welfare-to-work Programs*. Russell Sage Foundation. New York

8. Ghebrea, Georgeta & Ligia Livadă Cadeschi (ed.). 1998. „Perspective sociologice asupra sărăciei. Masa rotundă”. în vol. *Sărăcie și Asistență Socială în spațiul românesc* (sec.XVIII-XX) Publicație a Colegiului Noua Europă. seria de publicații RELINK. p.103.

9. Giddens, A. 2000. *Sociologie* Editura Bic All. București. p.301.

10. Goodin, Robert, Schmidt, David. 1998. *Social Welfare and Individual Responsibility – For and Against*. Cambridge University Press.
11. Hartley, Dean & Taylor-Gooby Peter. 1992. *Dependency Culture – The Exclusion of a Myth. Harvester Wheatsheaf*. London. New York.
12. Ilie, Simona. 2003. „Sărăcie și excluziune socială. Incluziunea socială ca obiectiv al sistemului de protecție socială” în *Revista Calitatea Vieții*. XIV. nr.3-4. ICCV București.
13. Memmi, A. 1984. *Dependency*. Beacon Press. Boston.
14. Mihalache, N. 2005. Aspecte ale procesului de ajutor în asistența socială românească. în *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*. vol.9. Holt România și Universitatea „Al.I.Cuza”, Departamentul de Sociologie și Asistență Socială, Ed. Lumen. Iași.
15. Milson, A. 2010. „Modelul scoțian al venitului minim garantat”, *Workshop on Social Inclusion and Fight against Poverty in the North-East region of Romania*, RTP 41274, întâlnire organizată în România de Technical Assistance Information Exchange Instrument of the European Commission în cooperare cu Universitatea „P. Andrei” Iași, în perioada 3-4 iunie 2010.
16. MMFPS. 2011. Comunicat de presa. Disponibil online la <http://mmuncii.ro/ro/articole/2012-12-28/print-2424-articol.html>. Accesat la data de 28.12.2011.
17. MMFPS. 2011. *Strategia privind reforma în domeniul asistenței sociale*. 3.03.2011.
18. *Planul regional de Acțiune pentru Ocuparea Forței de Muncă și Incluziune Socială, 2009-2011, Regiunea N-E*, PRAOIS 2009-2011, FSE – POS DRU/10/3.3/S/7, Proiect Cofinanțat de Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea resurselor Umane 2007-2013.
19. Schoor Alvin. 1986. *Common Decency: Domestic Policies after Reagan*, Yale. University Press. New Haven.
20. Tretyak, Andrey, 2010. „Modelul francez al venitului minim garantat”, *Workshop on Social Inclusion and Fight against Poverty in the North-East region of Romania*, RTP 41274, întâlnire organizată în

România de Technical Assistance Information Exchange Instrument of the European Commission în cooperare cu Universitatea „P. Andrei” Iași, în perioada 3-4 iunie 2010.

21. Voicu, M.&C. Zamfir (ed.) (Beryl Day; Bane Mary jo; Elwood, David; R.Titmuss; A.Memmi). *Dictionar de saracie*. 1999. Disponibil online la <http://www.iccv.ro>.

22. Walker Carol. 1994. *American Sociology Review*. Managing Poverty. Russell Sage Foundation. April. New York.

Articole din presă

*** Botosaninews.ro. Disponibil online la <http://www.botosaninews.ro/articol.php?=2774>, 23.04.2009

*** Bușaga, Claudia. 25.05.2009. Cumpar Vot! Ofer Venit Minim Garantat!. *Publicatia Ieseanul-Editie on-line*. Disponibil online la adresa <http://www.ieseanel.ro/saptamanal/cumpar-vot-ofer-venit-minim-garantat-4447496/>. Accesat la data de 25.05.2009

*** Ziarul *Gândul* din 19.08.2009,

*** www.insse.ro/cms/rw/resource/strategia_dedezv.pdf?download=true, *Ancheta Bugetului pe Gospodărie*, 2009.